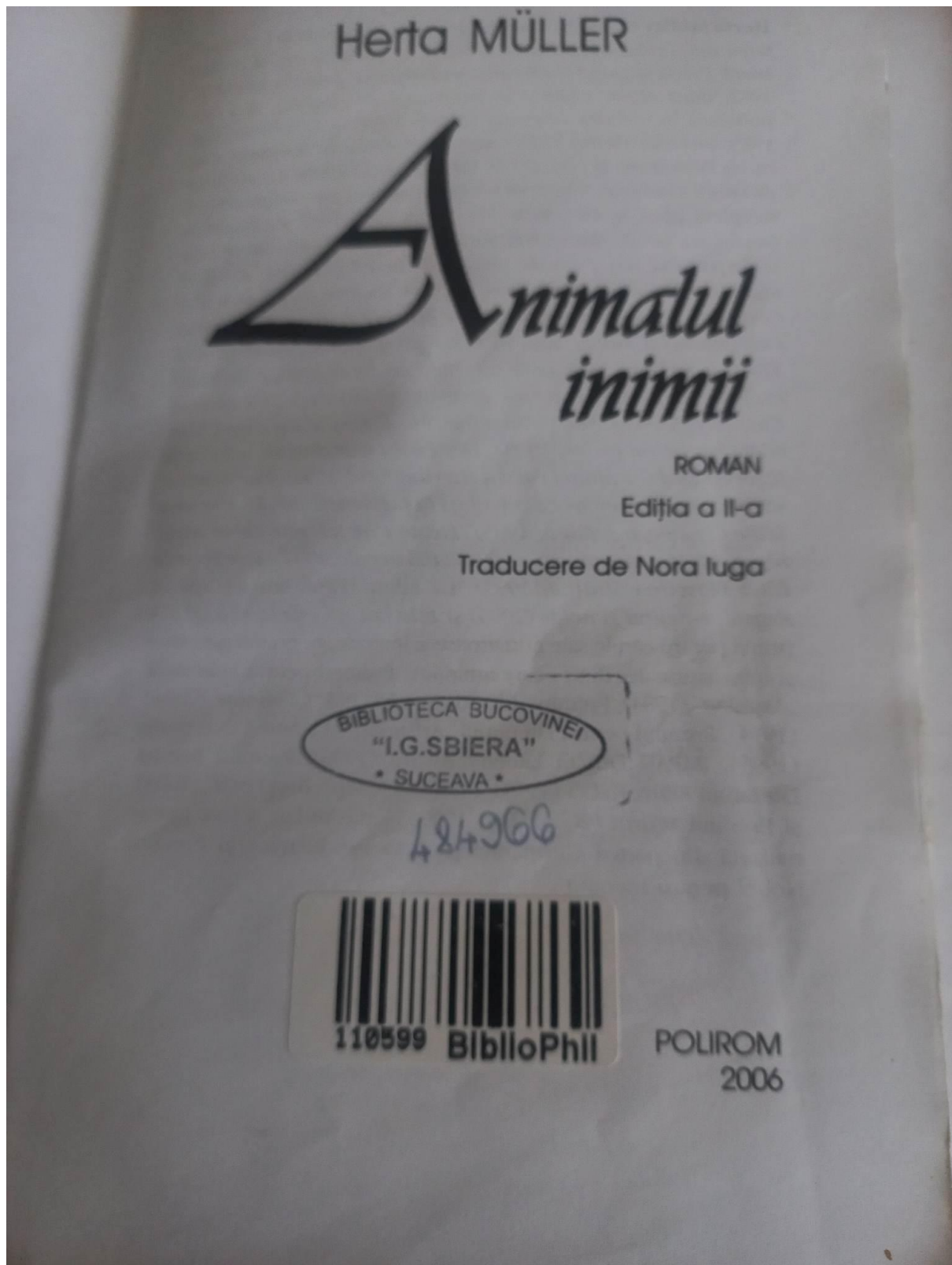

Seminar Ideologie și exil

Herta Müller (n. 1953)

cărți se afla limba maternă, dar liniștea satului, care te oprește să gândești, nu se afla în cărți. (Acolo, de unde vin cărțile, toți gândesc) așa ne spuneam. Miroseam foile și ne pomeneam că am prins obiceiul să ne mirosim mâinile. Ne miram că, atunci când citeam, mâinile nu se înnegreau ca de la tiparul ziarelor și al cărților din țară.

Toți cei ce umblau prin oraș cu ținutul lor întipărit pe obraz își miroseau mâinile. Ei nu cunoșteau cărțile din căsuța de vară. Dar voiau să ajungă acolo. Acolo, de unde veneau aceste cărți, existau blugi și portocale, jucării moi pentru copii și televizoare portabile pentru tați și dresuri subțiri ca un abur și tuș veritabil de gene pentru mame.

Toți trăiau cu gândul emigrării. Voiau să treacă Dunărea înot până ce apa devenea străinătate. Să alerge pe urmele porumbului până ce solul devenea străinătate. Li se citea în ochi : își vor cumpăra curând, de toți banii pe care îi au, hărți de teren de la topografi. Speră să fie zile cețoase pe câmp și pe fluviu ca să poată scăpa de gloanțele și dulăii paznicilor, să poată fugi, să poată înota departe. Se vedea și după mâinile lor : își vor construi baloane în curând, păsări fragile din scândurile patului și din copacii tineri. Speră că vântul n-o să stea, ca ei să poată zbura departe. Și pe buze li se putea citi : în curând şușotesc cu un controlor de tren pentru toți banii pe care-i au. Se vor urca în trenuri de marfă ca să plece departe.

Numai dictatorul și paznicii săi nu voiau să emigreze. Li se citea în ochi, în mâini, pe buze : chiar începând de azi și mâine la fel, vor face cimitire cu

câinii lor, cu gloanțele lor. Dar și cu cordonul și cu nuca, și cu fereastra, și cu funia.

Oamenii îi simțeau pe dictator și pe paznicii săi stând deasupra tuturor planurilor secrete de fugă, oamenii îi simțeau cum pândesc și cum răspândesc frica.

Seara, ultima lumină se rotea încă o dată, la capătul tuturor străzilor, în jurul ei înseși. Această lumină era insistentă. Avertiza împrejurimea înainte ca noaptea să înceapă. Casele se făceau mai mici decât oamenii care treceau pe lângă ele. Podurile mai mici decât tramvaiele care călătoreau pe ele. Și copacii mai mici decât chipurile care treceau răzlețe pe sub ei.

Pretutindeni exista un drum spre casă și o grabă necugetată. Chipurile rare de pe stradă nu aveau contur. Și eu vedeam cum în ele atârnă o bucată de nor, când veneau spre mine. Și, când aproape că se aflau în fața mea, se chirceau și se făceau mici, chiar la pasul următor. Doar pietrele din pavaj rămâneau mari. Și în loc de nor, la celălalt pas, într-o frunte atârneau doi globi oculari albi. Și la celălalt pas, cu puțin înainte ca acele chipuri să fi trecut de mine, cei doi globi oculari se topeau într-unul singur.

Mă ațineam pe lângă capetele străzilor, acolo era mai multă lumină. Norii, niște ghemotoace de rochii mototolite. Aș fi ezitat pentru că numai în pătrat la fete era un pat pentru mine. Aș fi așteptat încă puțin, până ce fetele din pătrat adormeau. Dar în lumina asta încremenită trebuia să mergi și am mers tot mai repede. Străzile lăturalnice nu așteptau trecerea nopții, își făceau cuferele.

Edgar și Georg scriau poezii și le ascundeau în căsuța de vară. Kurt se posta pe după colțuri și tufișuri și fotografia coloanele de autobuze cu perdelele lor gri, trase. Dimineața și seara îi purtau pe deținuți, de la pușcărie pe șantierele de construcții din spatele ogoarelor. Este așa de înfricoșător, spuse Kurt, încât ai impresia că și în fotografii vei auzi câinii lătrând. Dacă ar lătra câinii în fotografii, spuse Edgar, n-am putea să le ascundem în căsuța de vară.

Și mă gândeam că tot ce le face rău celor ce fac cimitire ajută la ceva. Că Edgar, Kurt și Georg, pentru că scriu poezii, fac fotografii și fredonează, când și când, un cântec, aprind ura în cei ce lasă în urma lor cimitire. Că această ură le face rău supraveghetorilor. Că, încet-încet, toți supraveghetorii și, în cele din urmă, și dictatorul își vor pierde capul datorită acestei uri.

Pe atunci încă nu știam că supraveghetorii aveau nevoie de această ură pentru promptitudinea zilnică a unei munci sângeroase. Că aveau nevoie de ea ca să împartă condamnări pentru salariul lor. Nu puteau să-și condamne decât dușmanii. Supraveghetorii își dovedeau zelul prin numărul dușmanilor.

Edgar spuse că serviciul secret răspândește el însuși zvonuri despre bolile dictatorului ca să-i împingă pe oameni să fugă pentru a-i putea prinde. Alora nu le ajunge să prindă oamenii furând carne sau chibrituri, porumb sau detergent, lumânări sau șuruburi, ace de păr sau cuie sau scânduri.

Umblând hai-hui nu vedeam doar nebunii și obiectele lor ofilite. Vedeam și supraveghetorii bătând

străzile în lung și-n lat. Bărbați tineri cu dinții îngălbeniți stăteau de pază în fața clădirilor mari, în piețe, în fața magazinelor, în stații, în parcul înțesat de bălării, în fața căminelor studențești, în bodegi, în fața gării. Costumele lor nu le veneau bine, ori atârnavă, ori plesneau pe ei. În fiecare zonă pe care o supravegheau, știau unde se aflau pruni. Făceau chiar ocoluri ca să treacă pe lângă pruni. Crengile atârnavă joase. Supraveghetorii își umpleau servietele cu prune verzi. Culegeau repede, își îndesau buzunarele sacourilor. Voiau să culeagă o singură dată și să mănânce multă vreme din ce-au cules. Când buzunarele le erau doldora, se îndepărtau repede de acești pomi. Pentru că *mâncător de prune* era o vorbă de ocară, ca *mâncător de rahat*. Numai parveniții, cei lipsiți de scrupule, cei fără conștiință, ridicați din nimic, cei care călcau peste cadavre erau numiți așa. Și dictatorului i se spunea mâncător de prune.

Bărbații aceia tineri umblau de colo până colo și-și vârău mâna în buzunarul sacoului. Își umpleau dintr-o singură dată pumnul cu prune ca repetarea gestului să nu sară în ochi. Degetele nu puteau strânge decât când aveau gura plină.

Deoarece țineau atât de multe în mână, câteva se rostogoleau pe jos, în timp ce mâncau, și unele le alunecau în mâneca sacoului. Supraveghetorii șutau în prunele de pe jos ca în niște mingi minuscule, cu vârful pantofului în iarbă. Prunele din mâneci le pescuiau de la încheieturi și-și umflau cu ele obraji, deja plini.

Vedeam spuma pe dinții lor și-mi ziceam: Nu-i voie să mănânce prune verzi, sâmburele e încă moale și muști din moarte.

Mâncătorii de prune erau țărani. Prunele verzi le lua mințile. Mâncatul prunelor îi smulgea de la treburile lor. Își reluau vechiul obicei al copiilor de a fura din pomii satului. Nu mâncau de foame, le era poftă numai de gustul acru al sărăciei, în care, le era un an, încă își plecau ochii și-și îndoiu ceafa sub mâna tatălui.

Mâncau până își goleau buzunarele, le netezeau și-și cărau prunele în stomac. Nu făceau febră. Eran niște copii mari. Departe de casă febra interioară se preschimba în datorie.

Strigau la unul pentru că soarele ardea, pentru că bătea vântul sau pentru că ploua. Pe al doilea îl mătără și-l lăsară să plece. Pe al treilea îl bătură până-l lăsară lat. Uneori febra prunelor zăcea liniștită în țeasta lor, pe al patrulea îl escortară hotărâți și fără pic de furie. După un sfert de oră stăteau iar de pază în zonă.

Când se iveau femei tinere, se holbau la picioarele lor. În ultima clipă se decidea dacă era cazul să le înhațe sau să le dea drumul. Ca să vezi că la asemenea picioare nu era nevoie de motive, ajungea o simplă toană.

Trecătorii mergeau repede și fără zgomot prin dreptul lor. Îi recunoșteau din alte dăți. Asta făcea pașii bărbaților și ai femeilor atât de tăcuți. Ceasurile din turnurile bisericilor băteau, împărțeau zilele înso-rite sau ploioase în dimineți și după-amiezi. Cerul își schimba lumina, asfaltul culoarea, vântul direcția, pomii freamătul.

Și Edgar, Kurt și Georg mâncaseră de copii prune verzi. Lor nu le rămăsese în cap nici o imagine cu

prune, pentru că nici un tată nu-i dojenea la masă. Râdeau de mine când le-am spus : Mori și nimeni nu te poate ajuta, din cauza febrei aprinse îți arde inima pe dinăuntru. Ei clătinau din cap când spuneam : N-a trebuit să mușc din moarte, fiindcă tata nu m-a văzut mâncând. Supraveghetorii mănâncă la vedere, am spus. Ei nu mușcă din moarte deoarece trecătorii cunosc pâraitul crengilor în timpul culesului și răgâitul sărăciei.

Edgar, Kurt și Georg locuiau în același cămin, în camere diferite. Edgar la etajul patru, Kurt la doi, Georg la trei. În fiecare cameră erau cinci tineri, cinci paturi și, sub ele, cinci cufere. O fereastră, un difuzor deasupra ușii, un dulap în perete. În fiecare cufăr erau ciorapi, sub ciorapi cremă de ras și un brici.

Când Edgar a intrat în cameră, cineva i-a azvârlit pantofii pe fereastră și a strigat : Sări după ei și încalță-i din zbor. La etajul doi cineva l-a împins pe Kurt în ușa dulapului și a strigat : Să-ți lași gunoiul în altă parte. La etajul trei o broșură zbură în obrazul lui Georg și cineva strigă : Când te caci, mănâncă-ți singur căcatu'.

Băieții îi amenințau pe Edgar, pe Kurt și pe Georg cu bătaia. Tocmai plecaseră trei bărbați. Percheziționaseră camerele și le spusese băieților : Dacă nu vă place vizita noastră, să vorbiți cu ăla care nu-i aici. Vorbiți numa', au spus bărbații și au arătat pumnul.

Când Edgar, Kurt și Georg au venit în pătrat, furia comandată a și izbucnit. Edgar râse și aruncă un cufăr pe geam. Kurt spuse : Bagă de seamă, vierme. Georg spuse : Tu vorbești de căcat și-ți putrezesc dinții în gură.

În fiecare cameră din patru băieți nu făcea scandal decât unul singur, spuneau Edgar, Kurt și Georg. Artagul se consuma în gol, întrucât ceilalți trei se înțeleseseră între ei și, când au venit Edgar, Kurt și Georg, l-au lăsat pe scandalagiu de unul singur. Ședea acolo, de parcă li s-ar fi stins orice vlagă.

Furiosul din camera lui Edgar trânti ușa pe dinăfară. Fugi până jos și se întoarse cu cufărul lui; aduse cu el și pantofii lui Edgar.

Nu era mult de percheziționat în micul pătrat. Edgar spuse: N-au găsit nimic. Și Georg spuse: Au gonit puricii, cearșafurile sunt pline de puncte negre. Băieții dorm agitați și umblă noaptea prin cameră.

Mai mult era de percheziționat la părinții lui Edgar, Kurt și Georg. Mama lui Georg trimisese o scrisoare cu durerea ei de splină, care se mărise din cauza fricii. Mama lui Kurt trimisese o scrisoare cu durerea ei de stomac, care-și făcea de cap. Tații scriau în aceste scrisori pentru prima oară un rând pe margine: N-ai voie să-i mai faci vreodată mamei tale una ca asta.

Tatăl lui Edgar veni cu trenul la oraș, se urcă în tramvai. De la tramvai făcu un ocol până la căminul studențesc, o luă pe după parcul plin de bălării, îl rugă pe un băiat să-l trimită pe Edgar la poartă.

Când coboram scările și l-am zărit pe tata de sus, un băiat scund stătea în fața avizierului și citea anunțurile, spuse Edgar. Ce-o avea de citit aici, am spus; tata mi-a dat o pungă cu alune proaspăt culese de acasă. Și-a scos scrisoarea mamei din buzunarul ei

la piept și a spus: Parcul e în paragină, nu-ți vine să treci pe acolo. Edgar încuviință din cap și citi în scrisoare că durerile de fiere sunt de nesuportat.

Edgar se duse cu tatăl său prin parc la bodega din spatele stației.

Trei bărbați cu o mașină, spuse tatăl lui Edgar. Unul dintre ei a rămas afară, pe stradă. S-a așezat pe pod și a așteptat, el nu era decât șoferul. Doi au intrat în casă. Cel mai tânăr avea chelie, ăla mai vârstnic avea deja păr cărunt. Mama lui Edgar voia să tragă în sus rulourile de la ferestre. Cel cu chelie spuse: Lasă-le așa și aprinde lumina. Cel vârstnic a strâns patul, pernele și păturile, a percheziționat salteaua. A cerut un patent. Cel cu cheile a deșurubat tot scheletul patului.

Edgar mergea încet și tatăl lui ȝopăia pe lângă el pe aleea parcului. Când vorbea, se uita în tufiș, de parcă ar fi trebuit să numere frunze. Edgar îl întrebă: Ce cauți. Tatăl spuse: Au tras covorul și au golit dulapurile, eu nu caut nimic, doar n-am pierdut nimic.

Edgar arată spre jacheta tatălui său. Când tatăl și-a scos scrisoarea din buzunarul de la piept, la jachetă îi lipsea deja un nasture. Edgar râse: Poate îți cauți nasturele. Tatăl îi spuse: Ȃla e sigur în tren.

Scrisorile celor doi unchi ai lui Edgar, care trăiau în Austria și Brazilia, nu le putuseră citi, spuse tatăl lui Edgar, pentru că erau scrise în germană. Au luat scrisorile cu ei și fotografiile din scrisori. În fotografii erau casele celor doi unchi și rudele acestora cu casele lor. Casele erau la fel. Câte camere au ăia în Austria, întrebă cel vârstnic. Și cel cu chelie întrebă:

Ce fel de copaci sunt ăștia. Arată ceva pe o fotografie din Brazilia. Tatăl lui Edgar dădu din umeri. Unde sunt scrisorile adresate fiului tău, întrebă cel vârstnic alea de la verișoara lui. Nu a scris niciodată, spuse mama lui Edgar. El întrebă: Ești sigură. Mama lui Edgar spuse: Nu, s-ar putea să scrie și el să nu primească scrisorile.

Cel vârstnic goli cutiile cu nasturi și fermoare pe masă. Cel cu chelie amestecă de-a valma stofe, pânze, tare, vatelină. Tatăl lui Edgar spuse: Mama ta nu mai știe căror cliente le aparțin. De unde aveți jurnalul de mode, au întreat. Mama lui Edgar arată înspre mapa în care ținea scrisorile și fotografiile: De la fratele meu din Austria. Știți cum arată dungile, spuse cel vârstnic, curând o să purtați haine cu dungii.

Tatăl lui Edgar se așeză în bodegă atât de atent pe scaun, de parcă acolo ar fi stat deja cineva. În camera lui Edgar, cel cu chelie a rupt volanul perdelei, a aruncat cărțile vechi din dulap și le-a scuturat cu foile în jos. Tatăl lui Edgar își apăsă mâinile deschise pe masă ca să nu-i tremure. Spuse: Ce-ar fi putut să fie în cărțile vechi, n-a ieșit decât praf din ele. Când dădu rachiul pe gât, vărsă câțiva stropi pe masă.

Au smuls florile de pe pervazul ferestrei din ghi-vece și au fărâmițat pământul cu mâinile, spuse tatăl lui Edgar. Pământul a căzut pe masa din bucătărie și rădăcinile subțiri le atârnavă printre degete. Cel cu chelie silabisea în cartea de bucate: *Bräsilianische Leber, Hühnerleber in Mehl pudern*. Ficat brazilian, ficăței de pasăre tăvăliți în făină. Mama lui Edgar trebuia să traducă. O să sorbiți supă, spuse el, în care or să înoate doi ochi de bou. Cel vârstnic s-a dus în grădină și a căutat și acolo. Chiar și în grădină.

Edgar îi umplu tatălui său din nou paharul și spuse: Mai fă o pauză din băut. Șoferul s-a sculat și s-a pișat în groapă, spuse tatăl lui Edgar. Puse paharul gol pe masă, Ce fel de pauză, spuse el, doar nu mă grăbesc. Șoferul se pișa, spuse tatăl lui Edgar, și ratele se strânseseră în jurul lui și-l priveau. Credeau că primesc ca în fiecare după-amiază apă proaspătă. Șoferul râse, se încheie la pantaloni și rupse o bucată de lemn putrezit din balustrada podețului. Frecă lemnul în palmă și-l aruncă în iarbă. Ratele au crezut că primesc, ca în fiecare după-amiază, boabe de grâu și ciuguliră lemnul frecat.

De la percheziție, de pe noptiera de lângă pat lipsea omulețul din lemn, pe care unchiul din Brazilia îl cioplise când era copil.

Unchii lui Edgar fuseseră soldați SS, rămași în străinătate. Războiul pierdut i-a mânat în direcții necunoscute. Făcuseră cimitire când erau în organizațiile Cap de Mort și după război s-au despărțit. Aveau aceeași încărcătură în creier. Nu se mai căutară niciodată după aceea. Își luară femei de prin părțile locului și clădiră împreună cu ele, în Austria sau în Brazilia, un acoperiș ascuțit, un fronton ascuțit, patru ferestre cu crucea din lemn verde ca iarba, un gard cu scânduri, tot verde ca iarba. Se adaptară mediului acela străin și construiră două case șvăbești. Șvăbești, la fel cu țestele lor în două locuri străine, unde totul era altfel. Și, când casele au fost gata, le-au făcut nevestelor lor doi șvabi mici.

Doar copacii din fața casei, pe care îi tundeau în fiecare an ca acasă, înainte de război, ieșeau afară din tiparele șvăbești, conformându-se cerului, pământului și timpului celălalt.